

Gustav Meyrink

Gustav Meyrink, aanvankelijk bankier, legde zich meer en meer toe op het schrijversvak en ontwikkelde een grote interesse voor occulte en mystieke fenomenen.

In al zijn romans en in veel artikelen spelen esoterisch-mystieke invloeden een grote rol. Elementen uit het boeddhisme, joodse en christelijke mystiek, uit de theosofie, maar ook uit de alchemie en de oude Rozenkruisersmystiek spelen in zijn werk een grote rol.

Hij was de oprichter van de eerste Tsjechische theosofische loge, de loge "Zum blauen Stern".

De eerste theosofische loge in Praag, de loge "Zum blauen Stern", werd in 1891 opgericht door Gustav Meyrink.

Zijn verhalend proza evolueerde van griezelve verhalen naar occulte verhalen met een spirituele boodschap. Gustav Meyrink is korte tijd lid geweest van de Duitse Theosofische Vereniging, en bleef zijn leven lang geïnteresseerd in het menselijke bewustzijn en occulte verschijnselen en verklaringen. In 1927 zei Meyrink het Duitse protestantisme vaarwel en bekeerde hij zich tot het Mahayana-boeddhisme.

Op 19 januari 1868 werd Gustav Meyrink om half twee 's nachts te Wenen geboren als Gustav Meyer. Hij was een buitenechtelijk kind van de Duitse baron Karl von Varnbüler von und zu Hemmingen, tevens minister van Staat van het vorstendom Württemberg, en van de actrice Maria Meyer. Haar familie kwam oorspronkelijk uit Steiermark in Oostenrijk en had als oorspronkelijke naam Meyrink. Zijn moeder voedde hem op en zijn vader betaalde zijn scholing en opleiding. Meyrink was een Oostenrijks schrijver. De centra van zijn literaire productie waren Praag en München. Met beide steden had hij gedurende zijn leven een haat-liefde verhouding.

Omdat zijn moeder voor haar beroep vaak speelde in

de steden München, Hamburg en Praag heeft Meyrink aldaar ook zijn schoolopleiding genoten. Na het Praagse gymnasium deed hij daar nog de Handelsacademie. Al in 1888 vestigde hij zich als bankier in Praag. Eerst als medefirmant samen met een neef van de dichter C. Morgenstern, en later als enige firmant van de bank "Meyer & Morgenstern". Meyrink stond al vanaf zijn jeugd kritisch ten opzichte van gangbare maatschappelijke conventies. Hij rebelleerde bewust tegen de zogenaamde 'eerbare burgers' door zijn als snobistisch ervaren kleedstijl, zijn occulte hobby's, zijn hang naar duelleren en door een turbulent nachtleven in de Praagse cafés. Zijn rol van kritische observator in de maatschappij weerspiegelt zich eigenlijk in de hoofdpersonen van al zijn romans en de meeste van zijn verhalen. Daarnaast had hij sinds zijn kindertijd al 'visioenen'. Later leerde hij vanuit die visioenen de overstap naar 'bewust schouwen' te maken.

In 1891 deed hij uit wanhoop over een liefdesaffaire een poging tot zelfmoord. Dit werd verhinderd door een door Meyrink als occult ervaren fenomeen. Hij stond op het punt de trekker van een pistool over te halen en hoorde iets ritselen. Er werd iets onder zijn deur doorgeschoven: een drukwerkje over het leven na de dood. Deze gebeurtenis beschreef

W i e w a s . . .

hij later in zijn verhaal "Der Lotse" (de loods/begeleider). Hierdoor werd Meyrinks interesse in occulte en mystieke fenomenen gewekt. Nog geen jaar later stichtte hij de eerste Tsjechische theosofische loge, de loge "Zum blauen Stern". In 1893 ging hij ook zijn eerste huwelijk, met Hedwig Certl, aan. Dat bleek door de jaren een minder gelukkige keuze. Tussen 1893 en 1896 hield hij zich uitvoerig bezig met het bestuderen van theosofisch leergoed, met spiritistische verschijnselen. Ook experimenteerde hij met het gebruik van drugs en zelfhypnose. Wellicht stamt uit die tijd ook een eerste interesse voor alchemie, een veld dat hem zijn verdere leven zou bezighouden. Van zijn kennis op dit gebied maakte hij een tamelijk beelddend gebruik in de vertelling "Der Mönch Laskaris" (Laskaris, de monnik). Ook kabbala, esoterisch christelijke stromingen en vele vormen van Oosterse wijsheid behoorden tot zijn interessegebied. Tot zijn dood beoefende hij yoga en diverse vormen van meditatie. Volgens de Engelse Wikipedia zou hij ook een tijdje lid zijn geweest van de Hermetic Order of the Golden Dawn in Londen. Dat zou blijken uit een brief van William Wynn Westcott, één van de oprichters van die magische orde, uit 1893. In zijn thematiek is Meyrink

daarnaast beïnvloed door de Duitse auteur E.Th.A. Hoffmann en de Amerikaanse schrijver E.A. Poe.

Meyrink had in Praag een uitgebreide vrienden- en kennissenkring. Daartoe behoorden o.a. Max Brod, Alexander Roda Roda, Franz Wedekind, Heinrich Mann en Hermann Hesse. In augustus 1896 leerde hij Mena Bernt kennen, een nichtje van de dichter Rainer Maria Rilke. Hij verloofde zich heimelijk met haar in de herfst van datzelfde jaar. Ze trouwden pas in 1905, nadat Meyrink van zijn eerste vrouw was gescheiden. Het huwelijk vond plaats in Dover, Engeland, om een al te groot schandaal in het eigen land te vermijden.

In 1902 was Meyrink betrokken bij een proces dat leidde tot het bankroet van zijn bankiershuis. De oorzaak van een en ander was gelegen in het feit dat hij een sterk ontwikkeld eergevoel had. Op enig moment werd zijn vrouw tijdens een wandeling met hem niet gegroet door een bepaalde reserve-officier. Hij ervoer dat als een affront. Zo kwam het tot beledigingen over en weer. Meyrink eiste een duel met deze officier. Dit duel kwam niet tot stand: de militair was door beroepsverplichtingen verhinderd en maakte hem bovendien duidelijk dat hij Meyrink niet een geschikte duelpartner vond, omdat deze een bui-

tenechtelijk kind van een actrice was. Dat was natuurlijk een voltrefter op een oude psychische wond. Het gevolg was dat Meyrink bijzonder heftig reageerde en de zaak escaleerde. Aangezien Meyrink al sedert 1901 was gaan schrijven voor het satirische tijdschrift "Simplicissimus", behoorde hij tot een meer links-liberale groep in de samenleving. In de cafés genoot men van zijn mysterieuze vertellingen en 'spookverhalen', waarvan hij er later ook vele publiceerde. Daardoor werden echter ook in 1902 geruchten de wereld in geholpen dat hij met occultisme en spiritisme zijn bankiersvak frauduleus zou bedrijven. In elk geval kwam Meyrink in opspraak, en moest hij naar de gevangenis, waaruit hij twee maanden later echter al weer werd vrijgelaten. Zijn bank moest hij wegens faillissement sluiten.

Al met al ging hij zich meer en meer richten op het schrijversvak. Vanaf 1901 schreef hij regelmatig voor het satirische tijdschrift *Simplicissimus*. In 1903 verscheen zijn eerste boek "Der heisse Soldat und andere Geschichten", 'de hete soldaat en andere verhalen'. In 1904 vestigde Meyrink zich in Wenen waar hij hoofdredacteur werd van het blad "Der liebe Augustin". In deze periode heeft hij veel contact met zijn vakbroeders en andere kunstenaars die aan

W i e w a s . . .

het blad bijdragen.

Van 1905-1906 leefde Meyrink met zijn nieuwe vrouw Mena gedurende een jaar in Montreux. Daar wordt zijn dochter Sibylle Felizitas geboren. In 1907 verhuisde hij met zijn familie naar München. Hij verkreeg het Beierse staatsburgerschap. Beieren was nog een apart vorstendom. Dit is ook het jaar waarin weer een bundel verhalen van hem verscheen: "Das Wachsfingernkabinett" (De kast met poppen van was). In hetzelfde jaar begon hij al te werken hij aan zijn eerste roman "Der Golem" (de golem). In 1908 werd zijn zoon Harro Fortunat geboren. In het seizoen 1909-1910 werd zijn theaterstuk "Der Albino" in Wenen en later in München opgevoerd. Tussen 1909 en 1914 vertaalde hij zestien dikke delen romans en werken van de Engelse auteur Charles Dickens. In 1911 vestigde Meyrink zich aan het meer in Starnberg, in de buurt van München.

Tijdens de eerste Wereldoorlog, in 1915, verscheen zijn eerste esoterische roman Der Golem. De titel van deze roman is geworteld in een zeventiende-eeuwse Joodse legende over een rabbijn die van klei een levend wezen schiep, de golem, dat de Joodse gemeenschap beschermde als er weer pogroms waren. De rabbijn had dit wezen met kabbalistische magie tot leven gewekt. In

Der Golem is de hoofdpersoon Athanasius Pernath. Een verteller die – mooi en omsluitend beschreven – eigenlijk een tweede persoon in zichzelf gewaar wordt met dezelfde naam: een symbool van het hogere Ego. Tijdens een visionaire droom verkrijgt de verteller de identiteit van Pernath van dertig jaar daarvoor. Een droom die werd opgewekt doordat hij per ongeluk zijn hoed ruilde met die van de oude Pernath. Het is een expressionistisch, bizar boek, spelend in de Joodse gemeenschap in Praag aan het einde van de 19^e eeuw.

Het tweede esoterische boek verscheen in 1916: Das grüne Gesicht (het groene gezicht), dat zich voornamelijk in Amsterdam afspeelt. Ook hier spelen elementen uit het jodendom, maar ook vanuit het christendom een belangrijke rol. Duidelijker dan in Der Golem is hier sprake van een hoofdpersoon die een mystieke ontwikkeling doormaakt. In beide boeken is ook een ongelukkige liefdesgeschiedenis die de handeling ondersteunt en is er sprake van een mystieke vereniging van het vrouwelijke en het mannelijke; een proces dat leidt tot verlichting. Hierin kan men ook het alchemistische streven zien om in zichzelf de vereniging van vrouwelijk en mannelijk te laten optreden en men tot de esoterische hermafrodit wordt.

Tijdgenoten spraken van magische boeken of 'magisch-realistische' boeken omdat Meyrinks werken handelden over buitenzintuiglijke fenomenen en duidelijk ook de vraag stellen naar de metafysische zin van het leven. Hermann Hesse wees er echter op dat het toch duidelijk om esoterische romans gaat: romans waarin de hoofdpersonen een occulte en later meer mystieke ontwikkeling doormaken.

Dit geldt nog in sterkere mate voor het in 1921 verschenen werk "Der weisse Dominikaner" (de witte dominicaan) en voor zijn laatste grote roman: "Der Engel vom Westlichten Fenster" (de engel van het westelijke venster). Dit laatste werk schreef hij in samenwerking met zijn vriend Schmid Noerr.

In 1917 verscheen de roman "Walpurgisnacht", een naam van de oude heksenacht. Ook dit boek speelt weer in Praag en toont het verval van de decadente oude aristocratie. Het is een boek waarin het volk in opstand komt, gedreven door kwade machten, en in de stad Praag een bloedbad aanricht. In datzelfde jaar wordt Meyrink voorwerp van een tegen hem gerichte antisemitische lastercampagne. Meyrink was echter – anders dan zijn lezers dachten – niet joods.

In 1918 werd hij 50: in het Münchener Schauspielhaus

W i e w a s . . .

werd een feestelijke dag ter ere daarvan voor hem gehouden. In 1919 en 1920 ging hij ook aan filmscripts werken.

Speciale vermelding verdient zijn samen met Schmidt Noerr geschreven verzameling "Goldmachergeschiedten" (goudmakersverhalen), alchemistische verhalen. Ook vertaalde hij een aan Thomas van Aquino toegeschreven verhandeling over de Steen der Wijzen.

Vanaf 1927 nam Meyrinks gezondheid af. In 1932 kreeg zijn zoon Harro een ski-ongeluk dat zijn ruggengraat zo

ernstig beschadigde dat hij zijn leven lang aan een rolstoel gekluisterd zou blijven. Harro kon die gedachte niet verdragen en pleegde zelfmoord. Meyrink herstelde emotioneel niet meer van deze slag en begon zelf weg te kwijnen totdat hij op 4 december 1932 overleed.

In al zijn romans en in veel artikelen spelen esoterisch-mystieke invloeden een grote rol. Elementen uit het boeddhisme, joodse en christelijke mystiek, uit de theosofie, maar ook uit de alchemie en de oude Rozenkruisersmystiek spelen in zijn werk een

grote rol. Het merendeel van zijn romans is in het Nederlands vertaald en uitgegeven bij de Rozekruis Pers van het Lectorium Rosicrucianum.

Bronnen:

Frans Smit: Gustav Meyrink, Deventer 1986

Theodor Harmsen: Der magische Schriftsteller Gustav Meyrink, seine Freunde und sein Werk, Amsterdam, 2009

Artikelen over Meyrink op de Duitse en Engelse sites van Wikipedia.

PJS

Liefde is niet het product van het denken dat het verleden is. Het denken kan onmogelijk liefde kweken. ...

De liefde is steeds werkzaam aanwezig. ...

Waar liefde is, kan daar vergelijking zijn?

Wanneer je iemand liefhebt met je ganse hart,
je ganse geest, je ganse lichaam, met je ganse wezen,
is daar vergelijking? Als je jezelf geheel overgeeft
aan die liefde, dan is er geen ander.

Uit: J. Krishnamurti, Laat het verleden los